

Divrej Tora

<http://twitter.com/DivrejTora>

divrejtora@gmail.com

Godina 9 16. kisleva 5776.
Broj 8 28. studenog 2015.

B''H

U ovom broju :

Rabbi Goldwasser	3
Molitva nije dosta	5
Čuda	7
Priroda malahima	9
Avuka, ptil i miš	12
Iz medija	16

Priprema i uređuje:
Vatroslav Ivanuša

 petak 27.11.2015. subota 28.11.2015.

Paraša Vajšlah

(Berešit 32,4 – 36,43)

Jaakov se vraća u Svetu Zemlju nakon što je 20 godina boravio u Haranu, te šalje anđele glasnike Esavu u nadi da će se pomiriti. No njegovi glasnici mu donose vijest da je njegov brat krenuo u vojni pohod s 400 naoružanih ljudi. Jaakov se stane pripremati za rat, moli se, i šalje Esavu veliki dar (koji se sastojao od stotina grlova i goveda) ne bi li ga umirio.

Te noći, Jaakov prebacuje splavom svoju obitelj i imetak preko rijeke Jabok; dok sam ostaje iza njih i susreće se anđelom koji predstavlja Esavov duh, s kojima se bori sve do zore. Jaakov u borbi pretrpi iščašenje kuka, ali nadvlada nadljudsko biće, koji mu nadjene ime Israel, što znači "Onaj koji je nadvladao božansko."

Jaakov i Esav se susretnu, zagrlje se i poljube, no odu različitim putevima. Jaakov kupi komad zemlje u blizini Šhema. Sin vladara tog grada također imena Šhem - zarobi i siluje Jaakovljevu kćer Dinu. Dinina braća Šimon i Levi osvete se za to djelo tako što pobiju sve muške stanovnike grada nakon što su ih oslabili uvjerivši ih da se obrežu.

Jaakov otputuje dalje. Rahel umre tijekom porođaja svog drugog sina, Binjamina, i bude sahranjena uz put u blizini BetLehema. Ruben gubi svoje prvorodstvo jer se upušta u odnos s bračnom družicom svog oca. Jaakov stigne u Hebron, k svom ocu Jichaku, koji kasnije umre u dobi od 180 godina (Rivka je umrla prije Jakovljevog povratka).

Naša *paraša* završava s detaljnim popisom Esavovih žena, djece i unučadi te obiteljske povijesti naroda sa Se'ira među kojima se Esav naselio. ■

Šabat Vajšlah

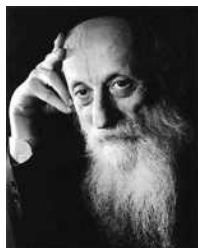
Jeruzalem	15:55	17:14
Zagreb	15:57	16:57
Rijeka	17:05	17:05
Split	16:02	17:02
Dubrovnik	15:58	16:58
Vinkovci	15:47	16:47
Sarajevo	15:54	16:54
Bihać	16:01	17:01
B. Luka	15:55	16:55
Beograd	15:42	16:48
Novi Sad	15:44	16:50
Subotica	15:41	16:49
Zrenjanin	15:41	16:47
Niš	15:41	16:45
Beč	15:47	16:47
Frankfurt	16:10	17:10
Edison, NJ	16:14	17:14

Rabbi dr. Abraham J. Twerski:

Rastimo svakoga dana

Vajišlah

**Rasvijetli nam
oči naše Tvojom
naukom (Torom)
(Sidur).**

Ovo nije molitva samo za razumijevanje Tore, već i da nam Tora mogne pomoći da uočimo istinu u svemu.

Tora kazuje priču o Hagar i Jišmaelu, koji su se bespomoćni, bez vode, našli u pustinji. Hagar je sina ostavila i pobjegla, govoreći da ne mo-

že podnijeti gledati ga kako umire od žeđi. B-g joj je otvorio oči, te je ugledala studenac vode (*Postanak 21,19*). B-g nije stvorio studenac na mjestu na kojem nitko nije živio, već joj je "otvorio oči" tako da može vidjeti studenac koji je već postojao, a kojega nije vidjela jer je bila u panici.

Mnoge mogućnosti mogu nam se nalaziti ravno pred očima, ali ako zapadnemo u očaj i paniku, možda ih nećemo zamijetiti, a posljedica toga može biti naša nesreća koja se mogla izbjeći. Hagar je zamalo izgu-

bila Jišmaela, ne zato što nije bilo vode, već zato što je ona nije bila u stanju vidjeti. Njoj nije bilo potrebno čudo, već samo ispravan pogled na stvarnost.

Učenja Tore mogu pružiti korisne upute koje nam mogu pomoći da izbjegnemo iskrivljavanju stvarnosti.

Danas ću nastojati izbjeći paniku i sve druge emocije koja bacaju sjenku na moju sposobnost da vidim ono što se uistinu nalazi predamnom. ■

Sefer Hamicvot Hakacar

Zapovijedi koje se danas mogu poštivati

kako ih je sakupio Hafec Hajim

Pozitivne zapovijedi

7. Pozitivna je zapovijed svakog se dana moliti B-gu blagoslovenom

jer Pismo kaže: *i Njemu ćete služiti (Dvarim 6,13)*; a putem Usmene predaje naši su učenjaci, blagosloveno sjećanje na njih, naučili (*Talmud Bavli, Ta'anit 2a*) da to služenje znači molitva. Jer Pismo kaže, *i služiti Mu svojim srcem svojim (Dvarim 10,12)*: koja se služba vrši srcem? – molitva.

Zapovijed je da osoba treba iznijeti hvalu Svetom, da je blagosloven; nakon toga treba tražiti za svoje potrebe; a potom treba odati hvalu i zahvalnost B-gu blagoslovenom. Nužno je moliti potpuno upravljanim srcem; čovjek treba svoje srce odvratiti od svake druge misli, i treba se vidjeti kao da stoji pred *šehinom*. On ne bi trebao iznijeti svoju molitvu poput onoga koji nosi teret pa ga baci i ode svojim putem. Niti bi trebao moliti uskomješanog i uznemirenog uma.

Ovo je na snazi na svakom mjestu i u svakom trenutku, kako za muškarce tako i za žene.

Negativne zapovijedi

79. Negativna je zapovijed ne posramiti svog bližnjeg

kao što Pismo kaže, *i nećeš nositi grijeha zbog njega (Va-jikra 19,17)*; a posebno ne u javnosti. To je velika krivica; učenjaci, neka je blagosloveno sjećanje na njih, rekoše (*Talmud Bavli, Bava Mecia 59a*): Tko god javno posrami svog bližnjega, njemu nema mjesta u Svijetu koji će doći. Stoga moramo biti pažljivi da bilo koga ne osramotimo, bio on ugledan ili ne. Niti da ga nazvamo bilo kojim imenom kojeg se srami. To se, međutim, odnosi samo na stvari između čovjeka i njegovog bližnjeg. U stvarima Neba, međutim, ako je čovjek [sagrijehio] i nije se pokajao kada je bio upozoren nasamo, treba ga javno osramotiti, i njegov grijeh javno razotkrivati, dokle god se ne vrati na pravi put.

Ovo je na snazi na svakom mjestu i u svako doba, kako za muškaraca tako i za ženu. ■

Rabbi David Goldwasser:

Na štetan način

„I te noći on (Ja'akov) ustane, uzme obje svoje žene, svoje dvije sluškinje i svojih jedanaestero sinova i prijeđe Jabok“ (Berešit, 32,23)

Gdje je bila Dina? Raši objašnjava da je Ja'akov Dinu uzeo u naručje.

Sefer Or Elhonon, koji opisuje život i doba velikog Gaona rabina Elhonona Wassermana, sadrži i razmjenu pisama između rabina Elhonona i Hazon Iša u vezi povezanosti onih unutar kruga Tore s onima koji su se odrekli Tore i *micvot*.

Rabin Elhonon je pisao:

Umjesto rješavanja najvažnijih pitanja u ovom pismu, ja ću posebno govoriti o temeljima obrazovanja koja je *Va'ad Ha'olami* ustanovio u školama Tore u kojima se malu djecu učilo da se odriču Tore i *micvot* i uvježbavalo ih se buntovništvu i potrazi za grijehom radi vlastitog užitka. Neupitno je da su oni vodili otvoreni rat protiv Nebeskog kraljevstva jer su veoma bestidni i ne pokušavaju sakriti to što rade. Nedvosmisleno je jasno da su ti ljudi u kategoriji *sonei Hašem*, onih koji preziru *Hašema*.

Rabeinu Jona govori o takvim pojedincima u *Ša'arei tešuva* (3. poglavlje) i piše: „Onih koji preziru *Hašema* ponekad se može naći i među ljudima koji izvršavaju *micvot* i izbjegavaju počiniti *aveirot* bilo kroz riječi, bilo kroz djela. Međutim, ako zlo oboji njihove misli, oni ne mogu prihvatiti svoju braću koja uče Toru, te vrijeđaju one koji služe *Hašema* sa strahopoštovanjem. Dakako, ako

aktivno ometaju druge u učenju Tore ili izvršavanju *micve*, smatrat će ih se protivnicima *Hašema*. To uključuje i ljude koji preziru *talmidei ha-hamim* i pravednike. Oni nastoje umanjiti čast Tore i omalovažavaju krunu sjaja koju je *Hašem* dao ovom svijetu.“

Tkogod se priključi tim ljudima, bilo putem novčane pomoći, bilo posredno ili stvarnim sudjelovanjem u njihovim aktivnostima, ne samo da podupire njihovu stvar, nego se i povezuje sa zlim ljudima, što je čin kojeg se oštro kritizira u *Pirkei avot* (1,7).

U našem slučaju, ti pojedinci su suučesnici u širenju hereze i poticanju ljudi da napuste izvršavanje *micvot*. Postoji li uopće pitanje treba li im se ili ne priključiti? Jasno smo naučili da je odmazda za one koji pomažu ljudima koji griješe ista kao da su sami počinili grijeh. Pa ipak, oni koji nastoje utvrditi savezništvo s njima, misle da će ih možda spasiti. Međutim, rabin Haim Voložiner je označio to kao potencijalni *aveiroh l'shema* - činjenje grijeha u korist *Šamajim* - a to je nešto što mi ne radimo.

David HaMeleh kaže (*Tehilim* 1,1): „Vrijedan hvale je čovjek koji ne ulazi u savjet opakih, ne staje na stazu grešnih, niti sjeda u zbor podrugljivaca.“ Talmud pita (*Avoda zara* 18b): „Ako ne ide tim putem, kako može tamo stati? Ako tamo ne staje, onda očito među njih ne sjeda, a ako među njih ne sjeda, onda očito ne može prezirati.“ Talmud nastavlja i objašnjava

da se iz te formulacija uči kako onaj tko ide prema opakima, nakon toga će stati uz njih, a ako stane uz njih, u konačnici će sjesti s njima, a onda će i on doći do toga da prezire.

Hazon Iš opširno odgovara rabinu Elhononu i piše da je takav savez zaista potrebno pažljivo razmotriti jer nam naši mudraci kazuju da je Ja'akov avinu kažnjen jer je Dinu odbio dati Esavu.

„Kako su moćni oni koji se upuštaju u *milhemet micva* (obrambeni rat)! Njega se ne može smatrati nekim tko ide ili stoji na stazi grešnih jer on se protiv grešnika bori.“ Pa ipak Hazon Iš priznaje da će takav poduhvat zazivati ogromnu *sijata d'shama* (b-žansku pomoć) kako bi se osiguralo da pojedinac ne podlegne u toj borbi.

Kad je Elihonon dobio pismo, odmah se usprotivio Hazon Išovoj

nastavak na stranici 4

(nastavak s 3. stranice) **Rabbi David Goldwasser: Na štetan način**

tvrdnji vezanoj uz Ja'akova i učinio tvrdnju upitnim: Ako netko ima kćer za udaju, bi li on tražio neku zlu osobu kako bi ga njegova kći spasila i učinila pravednikom? Ovo je pitanje postavljeno Rišonima, a rabin Ovadija M'Bartenua objašnjava na početku *paraša Vajišlah* da Ja'akov nije bio zainteresiran za „popravljanje“ Esava, što je u skladu s Rambamom koji kaže da ima zlih pojedinaca koje treba onemogućiti da učine *tešuva*. Ja'akov je vjerovao da je Esav takav jedan karakter.

Maharšam iz Berežanija, rabin Šalom Schwadron, s tim u vezi smatra da su u vrijeme prosvjetiteljstva (Haskale) mnoge obitelji bile uhvaćene u zamku maskilima, a mladi ljudi su vješto udaljavani od Tore. Jedan *melamed* koji je postao pripadnik *maskilima*, nastojao je utjecati na mladog rabina Šaloma.

Sreo je Šaloma i kao slučajno ga pitao da li je naučio *dikduk*, gramatiku. Dječak je odgovorio niječno. Zlonamjerni *melamed* je krenuo objašnjavati koliko je važno naučiti gramatiku da bude vješt u *Šasu*.

Lukavo je dodao da onaj tko ne zna gramatiku, kasnije u životu neće imati uspjeha. A budući da su mnogi *melamdim*, pretpostavio je, protivnici hasiduta, a otac rabina Šaloma je iz hasidske zajednice, to bi moglo biti razlogom što hasidizam ne odobrava učenje *dikduka*.

Kad je razgovor završio, *melamed* je iz džepa izvadio knjigu u kojoj su bila načela gramatike. Poučio ga je da bi on sa svojim sposobnostima lako ovladao osnovama *dikduka* i tako mogao ojačati svoje učenje Tore.

Ubrzo nakon tog susreta, otac rabina Šaloma je otišao posjetiti rabina Meira iz Premišlana i sa sobom poveo sina. Odmah po dolasku pohitao je sa Šalomom rabinu Meiru po *braha*. Nakon što su proveli nekoliko dana u društvu Premišlanera, otac je bio spreman vratiti se kući. Još jednom je otišao do rabina Meira po blagoslov prije odlaska. Rabin Meir je položio ruke na Šalomovu glavu i zavapio tri puta, citirajući Mišlei (1,15-16): „*Sine moj, ne idi njihovim putem; zadrži svoja stopala (da ne idu njihovim putevima, jer njihove noge*

trče k zlu i oni žure proliti krv.“ Onda se netremice zagledao u Šaloma i uputio ga da ne sluša nikoga tko mu govori da uči nepoznate i čudne predmete. „Čini točno ono što su tvoji roditelji, djedovi i pradjedovi činili svih ovih brojnih godina i postat ćeš velik u *Klal Jisroelu* i dugo ćeš poživjeti. Upamti moje riječi,“ odlučno je zaključio rabin Meir.

Rabin Šalom i njegov otac su bili iznimno potreseni i kad su otišli od Premišlera. Otac se onesvijestio, a kad je došao k sebi, zatražio je od Šaloma da mu objasni što se dogodilo. Dječak je to povezo s pojedinostima slučajnog susreta s *melamedom*. Čim su stigli kući, Šalom je knjigu dao ocu. On ju je pregledao i smjesta, dok su mu se suze slijevale niz lice, bacio je u vatru. Maharšamov otac je onda izjavio: „Bilo je ovo s velikom *sijata d'smaja* da je moj sin spašen iz ruku *maskilima*, a ja mogu ispuniti nalog (*Devarim*, 17,7): „Iskorijenit ćeš zlo iz svoje sredine.“ ■

Prevela Dolores Bettini

Rabbi Shaul Rosenblatt:

Molitva nije dovoljna

Jakov se vraća u Izrael i saznaje da mu brat Ezav dolazi u susret sa 400 ljudi – nije baš lijep odbor za doček. Jakov pokušava umiriti Ezava i moli se B-gu za spasenje. Uvijek praktičan, istovremeno se priprema i za možebitnu bitku. Nema želju boriti se, ali se borbe ne boji. Ezav je duboko dirnut Jakovljevim darovima i iskazuje dobrodošlicu bratu.

Međutim, tu nije kraj Jakovljevim nevoljama. Sin lokalnog poglavara, Šehem, siluje njegovu kći Dinu. Stvari krenu s lošeg na gore kada dvojica njegovih sinova, Šimon i Levi, uzmu pravdu u svoje ruke pa vlastitim rukama pobiju čitavo pleme.

Jakovljeva žena Rahel umire pri porodu donoseći na svijet Benjamina, svog drugog sina. Odjeljak završava diskusijom o obitelji i Ezavovim potomcima.

A za Jakova najgore tek dolazi. O tome idući tjedan.

Iz ovojednog odjeljka i Jakovljevog primjera vidimo ispravan balans između molitve i djelovanja.

Njegov brat Ezav dolazi s namjerom da ga ubije, a on odgovara na tri načina. Šalje darove. Priprema se za bitku. Moli. Drugim riječima, najprije pokušava riješiti problem; moli za B-žju pomoć i na kraju se priprema za rat u slučaju da mu B-g ne odgovori.

To je Židovski pristup molitvi. Moliti bez djelovanja znači pokazati B-gu da si neozbiljan i neodgovoran. A djelovati bez molitve znači

misliti da imaš potpunu kontrolu nad svojom sudbinom.

Molitva i djelovanje moraju ići ruku pod ruku. Tijekom ozbiljne molitve u judaizmu, mora postojati pokušaj djelovanja kako bi se riješio problem. A tijekom ozbiljnog djelovanja, element molitve mora biti prisutan na svakom koraku.

Kada je oboje u ravnoteži, to rezultira srednjim putem kojim je Židov uvijek upućen hoditi te daje najveće izgleda za postizanje željenog ishoda.

Molitva i djelovanje moraju ići ruku pod ruku. Tijekom ozbiljne molitve u judaizmu, mora postojati pokušaj djelovanja kako bi se riješio problem.

Kao i u Jakovljevom slučaju, molitva iz dubine srca i ozbiljno djelovanje moćna su kombinacija koja najčešće daje najbolje rezultate.

Šabat šalom ■

Prevela Anja Grabar

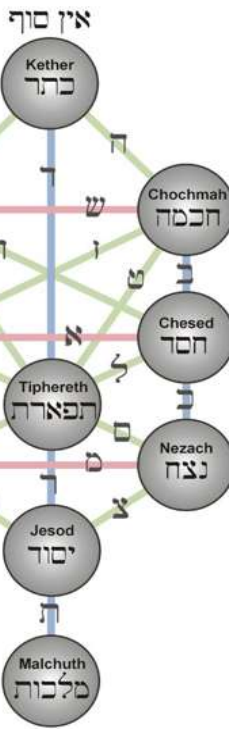

Rabbi Shaul Youdkovitch, Live Kabbalah:

TJEDNI ZOHAR: VAJIŠLAH

Paraša (priča) *Vajišlah* velika je pouka o podrijetlu zla, te umijeću svakodnevnog suočavanja s njime. Ovoj tjedni odlomak Tore bavi se situacijama neposredne opasnosti. Jakov se vraća kući nakon više od dvadeset godina, i prva osoba koju susreće je njegov brat Esav, koji dolazi da ubije njega i njegovu obitelj. Kasnije nam Tora kaže da je Šehem Ben Hamor silovao Dinu, Jakovljevu kćer, te govori o odmazdi njezine braće - Šimona i Levija - koji su pobili sve muškarce u gradu Šemu, iskoristivši situaciju u kojoj su se našli nakon što su se svi muškarci obrezali kako bi se ujedinili s Jakovljevom obitelji. Dok Jakov bježi od osвете, njegova supruga Rahel rađa Benjamina i umire te biva pokopana na putu za Beit Lehem.

Veliki mudraci iz susreta Esava i Jakova uče kako se trebamo ponašati kada se suočimo s velikim problemom. Trebamo pripremiti tri stvari: darove (kako bismo umirili, ublažili situaciju), moliti se i spremi-

ti se za rat. I tako, Jakov priprema psihološku strukturu koja je za cilj imala da ublaži težinu njegovog povratka i smiri Esava:

Darovi: Jakov šalje Esavu darove - stada ovaca i koza, goveda i deva.

Rat: Jakov dijeli svoj tabor na dva dijela, tako da ukoliko Esav napadne jedan logor drugi uspije pobjeći.

Molitva: Jakovljeva molitva je primjer toga kakva molitva treba biti - detaljna, razložna, fokusirana i izravno povezana s potrebom i željom.

Priča o ponovnom susretu tipična je za našu stalnu unu-

tarnju borbu o kojoj smo govorili u *paraši Toldot*, između tijela (Esava - sklonosti ka zlu) i duše (Jakova - sklonosti ka dobru). Naučili smo da je u našem svijetu pravo prvorodnog dano tijelu pa zato naša duša treba "ukrasti" pažnju koja joj se poklanja putem obmane.

Zohar objašnjava da Jakov Esavu šalje darove i sedam se puta pokloni pred njim. Međutim, istovremeno i Jakov, uvijeno, prijeti Esavu, rekavši da je svoje bogatstvo stekao kod Lavana - najvećeg i najopakijeg vrača na svijetu. Za vrijeme molitve Jakov je postao nabijen silama sigurnosti i intenziteta. Esava to zbuni - ako je Jakov uspio nadvladati Lavana, lako bi mogao ubiti i njega. Ako je tako, zašto mu onda šalje darove? Tako, kada se Jakov pokloni pred njim, Esav osjeti zbunjenost, ponos i ugodu, smetenog uma izgubi kontrolu nad sobom, i od srca zagrlji Jakova ("A Ezav mu potrča u susret, i zagrlji ga, pade mu oko vrata i poljubi ga te oni plakaše").

Kad osobi pristupamo s mirom i ljubavi, iz nutrine kojom vlada svjetlo i odricanje od ega, a ipak iz nutrine pune snage, mi možemo prevariti uobičajenu logiku (Esava), a zatim zaboraviti svu mržnju i početi doživljavati čuda i velebna djela. ■

Prevela: Tamar Buchwald

Rav Kook:

Oslanjanje na čuda

Čuda nisu bila novost za rabi Zeiru. Talmud u *Baba Mecia 85a* s ponosom navodi da je učenjak iz trećeg stoljeća postio stotinu dana kako bi se zaštitio od vatri pakla. Ali rabi Zeira nije bio zadovoljan s teorijskim pripremama. Jednom mjesečno bi sebe iskušavao spuštajući se u užarenu peć da vidi hoće li osjetiti vrućinu. I nije ju osjetio. (Jednom mu je odjeća ostala opaljena, ali to je priča za neki drugi put.)

Ipak, za vrlo vjetrovitog dana rabi Zeira bi pazio da ne hoda pored palminih stabala, da jak vjetar ne bi srušio stablo. Njegov se oprez u voćnjacima čini neobičnim. Zašto bi čovjek koji neozlijeđen može sjediti u užarenoj peći bio zabrinut zbog mogućnosti da se stablo sruši?

Talmud (*Šabat 32a*) savjetuje ovakav odnos prema čudima:

"Čovjek nikada sebe ne smije dovesti u opasnost pa reći, 'Čudo će me spasiti.' Možda se čudo neće dogoditi. Pa čak i ako se čudo zbude, zasluge čovjeka se umanjuju."

To da se ne treba oslanjati na čuda mudraci su naučili od Jakova. Kad se Jakov vratio kući nakon dvadeset godina provedenih u Labanovoj kući, on se uvelike bojao susreta sa svojim bratom Esavom. Molio se B-gu: "Ja sam nedostojan sve dobrote i vjere koju si mi iskazao" (*Postanak 32,11*). Mudraci objašnjavaju Jakovljevu molitvu na ovaj način: "Ja sam nedostojan zbog sve dobrote i vjere koju si me iskazao." Tvoja čuda i posredovanje umanjila su moje zasluge.

Moramo ispitati ovaj koncept. Što je tako loše u oslanjanju na čuda? Zar to ne pokazuje veću vjeru? I zašto bi čuda dolazila po cijenu nečijih duhovnih dostignuća?

Funkcija skepticizma

Skepticizam je prirodna, zdrava osobina. Čuda mogu izvršiti pozitivan moralni utjecaj, ali ona također imaju nedostatke. Oslanjanje na čuda može dovesti do umanjenog pa čak i iskrivljenog smisla za stvarno.

Naša prirodna sklonost da sumnjamo u pojavu čuda pomaže neutralizirati negativne nuspojave podcijenjivanja važnosti osobnog truda i inicijative.

U određenim razdobljima povijesti B-g je poremetio prirodne zakone kako bi umnožio vjeru i znanje. Međutim, ova intervencija u prirodu uvijek je, koliko god je to bilo moguće, bila ograničenog karaktera, kako ne bismo podcijenili važnost osobnog truda i inicijative. Tu je mjesto gdje skepticizam vrši svoju svrhu. Naša prirodna sklonost da sumnjamo u pojavu čuda pomaže neutralizirati te negativne nuspojave, držeći nas u okviru prirodno uređenog svijeta, što je najveće dobro koje nam B-g neprestano daruje. Poželjno je da se ne oslanjamo na bžansku intervenciju, i da radije kažemo: 'Možda se čudo neće dogoditi.'

Čuda i priroda

U konačnici, i čuda i prirodni događaji djelo su B-žje. Pa po čemu se razlikuju? Čudo se događa onda kada mi ne možemo postići uspjeh vlastitim naporima. Po svojoj prirodi čudo pokazuje ograničenost čovječanstva, čak i bespomoćnost. Kad se čuda dogode, mi smo pasivni, mi primamo.

Prirodni događaji su također B-žje djelo, ali oni se ostvaruju putem naših vještina, inicijative i truda. Kad smo aktivni, mi duhovno napredujemo uz pomoć naših djela. Naše *zehujot* (zasluge) rezultat su pozitivnih, moralnih djela koje smo učinili. Trebamo težiti aktivnom životu davanja, a ne pasivnom životu primanja. Takav angažiran, poduzetan život bolje ispunjava B-žju volju – dostizanje najvišeg stupnja savršenstva za Njegova stvorenja.

Jakov je "iskoristio" zasluge kad je tražio B-žju intervenciju da ga zaštiti od Lavana i Esava. On je priznao B-gu: "Ja sam nedostojan zbog sve dobrote i vjere koje si me iskazao." Ali, Jakov je kasnije ponovno stekao duhovnu veličinu svojom aktivnom borbom protiv tajanstvenog anđela. "*Jer si se borio s anđelima i ljudima, i pobijedio ih*" (*Post 32,29*).

Jakov je stigao potpun

Nakon što je preživio smicalice ujaka Labana i neprijateljstvo svog brata Esava, Jakov se napokon vratio u svoj rodni kraj.

nastavak na stranici 8

(nastavak s 7. stranice) **Rav Kook: Oslanjanje na čuda**

"Jakov je stigao potpun (šalem) u grad Šekem u zemlji kanaanskoj" (Postanak 33,18).

Na koji je način Jakov bio šalem? Talmud objašnjava da je on bio "potpun u tijelu, potpun u novcu, potpun u svom poznavanju Tore" (Šabat 33b).

Prema srednjovjekovnom komentatoru Rašiju, ta su tri područja u izravnoj vezi s Jakovljevim prijašnjim iskušenjima. Fizički - Jakov je ozdravio od šepanja kojeg mu je prouzročio neznanac u njihovoj misterioznoj borbi kod Peniela. Financijski - nije mu nedostajalo novca unatoč skupih darova koje je dao svom bratu Esavu. I duhovno - on nije zaboravio svoje učenje Tore, unatoč dugih godina intenzivnog rada u Labanovoj kući.

Jakovljeva holistička perspektiva

Zapravo Jakovljeva potpunost nije se mogla naći niti u jednom kvantitativnom dostignuću. Nije se mogla mjeriti po tome kako je brzo mogao

trčati, po broju ovaca koje je posjedovao, ili po broju znanstvenih rasprava koje je zapamtio. Točnije, Jakovljeva potpunost bila je u njegovom holističkom pristupu prema tim različitim područjima.

Ljudi smatraju da nastojanje da se bude izvrstan u jednom području povlači za sobom zanemarivanje drugih područja. Osoba koja traži savršeno zdravlje i fizičku snagu shvatit će da joj je potreban novac za postizanje tog cilja. No, težnja za bogatstvom može postati cilj koji do te mjere obuzme čovjeka da ga može koštati njegovog izvornog cilja - dobrog zdravlja. Ironično je da briga da se stekne bogatstvo može na kraju završiti narušavanjem vlastitog zdravlja.

Jasno je da i dobro zdravlje i financijska sigurnost pomažu osigurati mir potreban za oplemenjivanje karakternih osobina i ostvarenje intelektualnih uspjeha. Međutim, ova različita područja umjesto da se međusobno nadopunjuju, često se natječu jedno s drugim. Mi duhovno

patimo kada naša želja da ojačamo tijelo i njegujemo društveni život (što zahtijeva određena financijska sredstva) ne bude shvaćena u svom cjelokupnom kontekstu.

Savršenstvo Jakova - *iš tama*, "potpunog čovjeka" (Post 25,27) - sastojalo se u njegovoj sposobnosti da živi tako da niti jedna jedina težnja za savršenostu, bilo duhovnom ili materijalnom, nije imala potrebu osporavati ili oduzimati od drugih osobnih ciljeva. Naprotiv, kada su ispravno shvaćeni, svaki cilj nadopunjuje i jača druge.

To je duboka poruka talmudskog navoda. Jakov je bio potpun tijelom i bogatstvom, a iz njih oba zajedno, on je pronašao unutarnje resurse da bude potpun u Tori. Jakov je bio oličenje osobine *emeta*, istine - "Daj istinu Jakovu" (Mihej 7,20). On je pokazao kako su, u svojoj srži, sva postignuća sjedinjena zajedno; sva ona odražavaju različite aspekte iste unutarnje istine. ■

Prevela Tamar Buchwald

Rabbi Berel Wein:

Priroda malahima

U ovoj parši naš se praotac Jaakov, tek nakon što je uspješno pobjegao Lavanu, priprema za susret sa svojim bratom i zakletim neprijateljem, Esavom. On šalje *malahim* da se pozabave Esavom prije nego li ga se on osobne susretne s njime oči u oči. Riječ *malahim* ima dva različita značenja. Jedno je da ona označava posrednike, izaslanike, ljudska bića koja su poslana s određenom zadaćom da iznesu Jaakovljevu ponudu. Drugo je značenje da riječ *malahim* označava anđele, nadnaravne B-žje glasnike koji su bili poslani Jaakovu da mu pomognu pri njegovom sudbonosnom susretu sa svojim bratom. Raši u svom komentaru navodi oba ova moguća tumačenja. Time što tako čini, on nas uči da su oba tumačenja točna na različitim nivoima razumijevanja retka. Poruka koju ovdje dobivamo je da za susret s Esavom, kako bi bio uspješan s Jaakovljeve točke gledišta i situacije, mora imati i ljudsku i nadnaravnu pomoć. Esav je zastrašujući neprijatelj, fizički, kulturno i intelektualno. Njega se ne može ignorirati niti od njega pobjeći. On nas prati od Jaakovljeva vremena sve do danas. Ponekad je on prijetnja samom našem preživljavanju, a ponekad izgleda kao da ima malo dobronamjerniji stav prema nama. Ipak, u sva vremena on je prisutan, vrti se oko nas i nad nama, i nikada se nije odrekao niti jednog od svojih zahtjeva nama, bilo da promijenimo vjeru, asimiliramo se

ili jednostavno nestanemo. I mada je Jišmael taj koji trenutno zaokuplja glavninu naše pažnje, bilo bi glupo od nas da ignoriramo stalnu Esavovu prisutnost u našem svijetu i zbivanjima.

Jaakovljeva je strategija da u svoju obranu iskoristi obje sposobnosti *malahima*. On se priprema da umiri Esava svojim darovima i bogatstvom, pokazujući Esavu da će mu biti od koristi imati u blizini i produktivnog Jaakova. On također jača svoju duhovnu snagu u molitvi i apelu B-gu da ga izbavi od Esava. I konačno, kao krajnje rješenje, on se spreman boriti s Esavom svojim vlastitim oružjem, mačem i ratovanjem. Dvije od tih strategija, darovi Esavu i ratovanje protiv Esava, zahtijevaju ljudsko djelovanje, sposobnost i žrtvu. Oni predstavljaju tumačenje *malahima* kao ljudskih posrednika i poslanika. Treća strate-

Jaakov, da bi pri susretu s Esavom, sa svoje točke gledišta i situacije, bio uspješan, mora imati i ljudsku i nadnaravnu pomoć.

gija, molitva i oslanjanje na nebesku intervenciju da osujeti Esavove zle namjere slijedi ideju da su Jaakovljevi *malahim* bili nebeska, nadnaravna bića. U dugoj povjesti našeg sukoba s Esavom mi smo se uvijek oslanjali na oba tumačenja *malahima*. Niti jedno tumačenje samo za sebe

neće biti dovoljno da porazimo Esava. Bez ljudskog djelovanja i žrtve, nebeska potpora često bude uskraćena ili u manjoj mjeri. Koliko se potrudimo tolika nam je nagrada. No glupo je vjerovati da mali i napadnuti beleaguered ljudi mogu sami prebroditi sve oluje i poraziti Esavove namjere. Bez B-žje pomoći, uzalud pokušavamo izgraditi naš nacionalni dom. Stoga je ovo dvostruko značenje *malahima* u ovoj parši od velikog značaja za našu situaciju i nas same.

Razmotrimo gledište o izaslanicama koje Jaakov šalje da se susretnu s njegovim bratom Esavom iz pozicije Midraša. Midraš donosi različita mišljenja o tome tko su bili ti izaslanici. Zapravo, Midraš opet, kao što je to uobičajeno kod njegovih razumijevanja stvari, nudi kontradiktorna mišljenja. Jedno objašnjenje je da su izaslanici bili ljudska bića, sluge i saveznici Jaakova. Drugo je gledište da su to bili anđeli, nebeski glasnici koje je Jaakov uzeo da njega i njegovu porodicu zaštite od Esavovih zlih namjera.

Pa koje je tumačenje točno? Uz to, Midraš nudi različite uvide u ono što se događalo kada su se ti Jaakovljevi izaslanici, bili oni anđeli ili ljudi, stvarno susreli s Esavom i njegovom oružanom pratnjom. Jedno mišljenje u Midrašu je da su Jaakovljevi izaslanici bili agresivni i prijetli Esavu, te zapravo nanijeli gubitke

nastavak na stranici 10

(nastavak s 9. stranice) **Rabbi Berei Wein: Priroda malahlma**

njegovoj družini. Drugo mišljenje u Midrašu oslikava Jaakovljeve izaslanike kao pomirljive, prijateljske, pa čak i podložne Esavu.

I opet, koje je mišljenje istinito i točno? Vidimo da su čak i Jaakovljeve emocije u sukobu. On se priprema za rat, no u isto vrijeme spreman je platiti visoki novčani danak Esavu.

Kasnije se u *parši* Jaakov hrva s neznanim neprijateljem. I opet Midraš donosi različite identitete o tome tko je bio taj protivnik. Neki kažu da je to bio anđeo, nazovimo ga tako, Esavov anđeo čuvar. Drugi kažu da je on bio ljudsko biće, razbojnik i pljačkaš- Neki treći kažu da je to bio intelektualac i učenjak. Dakle, još jednom, suočeni smo sa situacijom da moramo odrediti kako ćemo ovo shvaćati. Koja je moralna pouka koju nam Midraš želi preneti kroz sva ova različita mišljenja?

Abraham Lincoln, u jednom od svojih znamenitih nastupnih govora

pred američkom javnošću, navodi da se molio da "bolji anđeli" u osobi prevladaju, i tako učine kraj ropstvu i spriječe smrt stotina i tisuća Amerikanaca u gorkom građanskom ratu. Jesu li oni anđeli ili ljudi, istak-

**Jaakov je vidio anđele
dok je Esav vidio samo ljude.**

**Ono što je Jaakov smatrao
razumnim, pomirljivim
i velikodušnim, Esav je
smatrao opasnim
i agresivnim.**

nuo je Lincoln, ovisi i perspektivi.

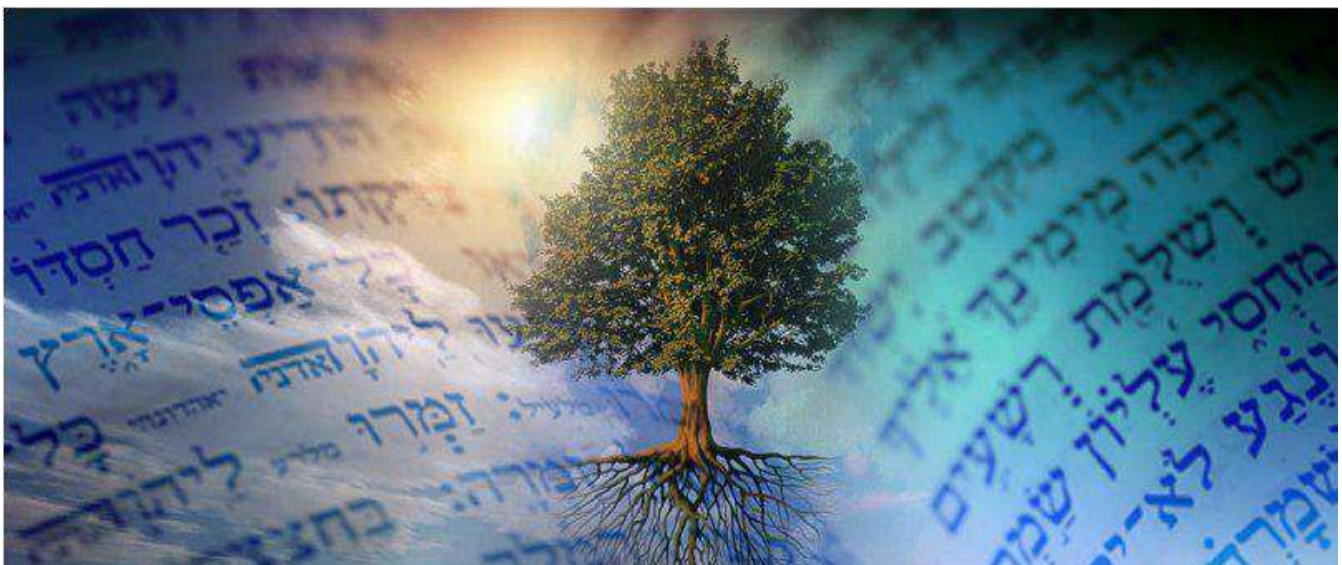
Jaakov je vidio anđele dok je Esav vidio samo ljude. Ono što je Jaakov smatrao razumnim, pomirljivim i velikodušnim, Esav je smatrao opasnim i agresivnim. Netko nam se može činiti kao učenjak i intelektualac, ili čak kao prijatelj, a da je stvarno samo razbojnik i pljačkaš.

Jaakov koji nakon godina provedenih u Lavanovoj kući prepoznaje

ovu dvojakost perspektive, zna da Esav ne gleda na svijet i život isim očima. On se nada da će Esav jednom početi gledati stvari iz iste perspektive kao i Jaakov. Mada se priprema za rat, što je Esavova perspektiva, on ga kombinira sa suradnjom, pa čak i danak kako bi postigao sklad i mir, što je njegova perspektiva.

Smatram da je ovo prikladna metafora našeg vremena i naše situacije. Perspektiva Jaakova – Država Izrael i Židovski svijet uopće – radikalno se razlikuje od perspektive naših neprijatelja, pa čak i naših nekadašnjih prijatelja. Mi se nadamo da ćemo moći promijeniti tu perspektivu i bolje je uskladiti s našim pogledom. No, dok se to dogodi, moramo se baviti stvarnošću i imati spremne i mač i maslinovu grančicu, molitvu i dobra djela.

Šabat šalom. ■

Rabbi Yissocher Frand:

Trebaš znati s kime imaš posla

Na početku *parše Vajišlah* (Berešit 32,5), Jakov šalje Ezavu poruku (prema interpretaciji Medraša) da je živio kod Lavana (*im Lavan garti*) i unatoč tome vršio 613 zapovijedi (*v'tarjag micvos šamarti*). Raši (u svom objašnjenju fraze "*im Lavan garti*") objašnjava "Nisam postao značajan, već više prolaznik i stranac (*ger*). Ne moraš me mrziti zbog blagoslova kojim me otac blagoslovio "Budi gospodar svojoj braći" – jer to se nije ispunilo."

Drugim riječima, Jakov kaže Ezavu, "Znam da si još ljut na mene jer sam ti ukrao blagoslov; ali želim ti nešto reći: Ne moraš biti uzrujan jer nije upalilo! Ovdje sam danas, 34 godine poslije, i nisam ništa više no običan prolaznik i stranac."

Isto tako, Raši na stih u kojem Jakov objašnjava Ezavu da je stekao "volove i magarce" komentira: Otac mi je rekao, 'Neka ti B-g daje rosu s nebesa i plodnu zemlju.' Stoka i sluge nisu ni sa neba, ni sa zemlje." Opet, poruka je da blagoslov nije djelovao pa stoga nema razloga da Ezav bude uzrujan!

Moramo se upitati dva pitanja. Prvo, Jakov zasigurno nije očekivao da će se Jichakov blagoslov ispuniti ovdje i sada. To nisu bili 'instant blagoslovi'. Ti blagoslovi nisu bili ispunjeni još godinama kasnije sve dok se Židovski narod nije vratio u Kanaan i nastanio ga – i sve do slavnog razdoblja *Šlomoa haMeleha* (kralja Salomona). To je slično kao kad

se započinje posao. Svi znaju da posao prvih godina ne donosi dobitak. Čovjek ne zatvara svoj posao nakon 6 mjeseci jer "još nije postao milijunaš". Kada je Bill Gates započeo Microsoft u garaži u Seattlu (Washington), nije preko noći zaradio 40 milijardi dolara. Ako gledamo ispunjenje Jichakovog blagoslova na duge staze, 34 godine su kao treptaj oka. Pa kakav je to onda argument za Ezava da se ne mora uzrujavati jer Jakov još nije vidio ispunjenje očevog blagoslova?

Rav Moše Feinstein pita još zanimljivije pitanje: Pristup u kojem Jakov uvjerava Ezava da "*braha* ne djeluje" ostavlja dojam da Jakov smatra kako je Jichakova '*braha*' – koja je zapravo proročanstvo – neistinita! Čini se kao da kaže da je blagoslov bezvrijedan. Ni u kom slučaju ne možemo reći da Jakov nije vjerovao svim srcem da će se Jichakov blagoslov tek ostvariti.

Sefer Ikvei Erev daje nam odgovor kojem bih volio dodati i Sfornovu

zamisao kako bi pristup bio jasniji.

Prvo pravilo govorničtva je "Znaj svoju publiku". Prvo pravilo pregovaranja je "Znaj s kime imaš posla".

Nažalost, svi mi, manje ili više, mnogo puta u svojim životima činimo kompromis zbog "ovdje i sada" i ne uzimamo u obzir dalju budućnost.

U *parši Toldos*, kada je Ezav došao umoran iz lova, Jakov mu je rekao "Prodaj mi svoje prvorodstvo danas (*ka'jom*)" (Berešit 25,31). Sforno objašnjava termin '*ka'jom*': Ezav je bio čovjek koji je živio za ovdje i sada – čovjek koji je živio za DANAS. Kada je takav čovjek gladan i želi posudu leće, on to želi SADA. On je spreman prodati nešto što bi moglo biti iznimno vrijedno u budućnosti (npr. pravo prvorodstva – '*behora*'), samo da dobije ono što želi sada (npr. posudu juhe).

Jakov je znao Ezavov stav i njegov sistem vrijednosti i zato je predložio "cijenu" za *behora*, za koju je znao da će njegovom bratu biti primamljiva. Jakov je znao da će blagoslovi biti vrijedni ne samo za njega i njegovu djecu, već i za njegove unuke, praunuke i sve generacije. Znao je da je to nešto što će utjecati na budućnost Židovskog naroda u mileniju koji dolazi. Budući naraštaji i tisućljeće koje dolazi nisu bili Eza-

nastavak na stranici 12

(nastavak sa 11. stranice) **Rabbi Yissocher Frand: Trebaš znati s kime imaš posla**

vova valuta. On je bio čovjek sadašnjosti, čovjek "ka'jom". On je zainteresiran isključivo za instant blagoslove. Ako nije sada, nije vrijedno ničega.

U svjetlu toga, možemo razumjeti Jakovljevi psihološki pristup njegovom bratu u *parši Vajšlah*. Jakov kaže Ezavu, "Gledaj Ezave, prošle su 34 godine. Ništa od blagoslova koji sam kupio od tebe nije se ispunilo." Iz Ezavove perspektive, 34 godine su cijela vječnost. Sada je više no ikad prije siguran da je izvukao bolji kraj u cijeloj priči. Naravno da Jakov nije sumnjao u proročki blagoslov kojim ga je Jichak blagoslovio. Ipak, on je znao da je to "dugoročno ulaganje" i znao je s kime ima posla. Imao je posla s Ezavom kojem vrijednost nije predstavljalo ništa što nije ovdje danas.

To nam objašnjava i nešto drugo. Na početku *parše*, Jakov je pun straha. Priprema se za susret sa Ezavom moleći, šaljući darove i pripremajući se za bitku. Ali zapravo, on je imao

policu osiguranja. Ezav je rekao da neće ubiti Jakova sve dok je Jichak živ. Ako je tako, zašto se Jakov bojao? Jichak je u tom trenutku još bio živ!

Koliki ljudi kada im bude 40, 45, 50 godina žale što su prvih 20, 25, 30 godina života ulagali u svoje karijere umjesto u svoju djecu? Kada se konačno "probude" i žele učiniti nešto sa svojom djecom, prekasno je.

Odgovor je da kad netko ima posla s Ezavom, mora znati da njega trenutni hir može nadvladati. Teoretski, on bi možda osjećao da ne želi uzrokovati bol svom ocu, ali ako bi ga nešto u tom trenutku nadvladalo, lako bi odlučio da ubije Jakova na mjestu! To je tako sa slabičima. Oni su podložni svojim hirovima i strastima. Bilo bi nerazumno za Jakova uzdati se u ono što je

Ezav jednom rekao kada zna s kakvom osobnosti ima posla.

Govorimo te riječi i osjećamo se samozadovoljno. Kažemo "Da. Ezav je slabić i on živi samo za ovdje i sada (*ka'jom*). Nažalost, svi mi, manje ili više, mnogo puta u svojim životima činimo kompromis zbog "ovdje i sada" i ne uzimamo u obzir dalju budućnost, a kamoli vječnost!

Činjenica je da mnogi ljudi većinu svog vremena, brige i djelovanja troše na privremene stvari u životu – novac, karijeru, kuću, ili bilo što drugo što se čini privlačnim. Mi donosimo odluke u kojima se odričemo stvari koje uključuju vječnost radi onih privremenih. Koliki ljudi kada im bude 40, 45, 50 godina i kada shvate da su im djeca već odrasla, žale što su prvih 20, 25, 30 godina života ulagali u svoje karijere umjesto u svoju djecu? Kada se konačno "probude" i žele učiniti nešto sa svojom djecom, prekasno je. To je slučaj u kojem se ljudi odluče za "*ka'jom*" (ovdje i sada) na račun "*nicijus*" (vječnosti).

Zato ne možemo samozadovoljno reći, "Eh! To je Ezav. Ezav prodaje *behora* za posudu juhe. Ezav odustaje od *Olam HaBa* (svijeta koji dolazi) zbog *Olam HaZe* (ovog svijeta)." Moramo se zapitati koliko puta mi činimo to isto. Trebamo imati dugoročan pogled na život. Trebamo slijediti Jakovljevi pristup. ■

Prevela Anja Grabar

David Curwin: Balashon, detektiv za hebrejski jezik

Avuka, ptil i jedan miš

Balashon - Hebrew Language Detective

avuka i ptil

Iako provodim najveći dio vremena indeksirajući knjige i stranice na internetu koje sam već koristio, naišao sam na neke nove materijale. No, barem meni nove. Jedna fantastična knjiga koju sam kupio prije par tjedana je *Yad Halashon* (1964) čiji je autor Yitzhak Avinery, lingvist koji je također dobro poznat kao autor knjige *Heichal Rashi*. Tih nešto više od 600 stranica knjige sadrži stotine članaka koje je Avinery desetljećima pisao. Engleski podnaslov knjigu naziva "leksikon lingvističkih problema u hebrejskom jeziku." Siguran sam da ću je redovito spominjati jer ona je važan most između Ben Yehudina rječnika i inovacija te suvremenog hebrejskog kojega ja danas govorim.

No dobro, primimo se današnjeg teksta. U članku iz 1949., Avinery dovodi u vezu dvije riječi: *avuka* אבוקה - "baklja" i *ptil* פתיל - "fitilj, konopac" (također *ptila* פתילה). Etimologija za *ptil* je dobro znana. Izvodi se iz korijena פתל - "zavrnuti, plesti". Ona također znači "hrvati se, boriti se", i od nje smo dobili porijeklo imena Naftali (*vidi Berešit 30,8*).

Porijeklo *avuka* nije toliko jasno. Klein kaže da je porijeklo nejasno. On vjerojanto slijedi Ben Yehudu, koji piše da "porijeklo riječi nije jasno, no moguće je da je skraćeni oblik od אבוקה *avhuka*, od korijena בהק - "sjati, blistati".

Međutim, postoji i ranija etimologija za *avuka*, kako je to iznio Ramban u svom komentaru na Berešit 32,25. U tom retku nalazimo korijen אבק kao glagol:

וַיִּתֵּר יַעֲקֹב, לְבָדוֹ; וַיֵּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ, עַל־וַת הַשָּׂחָר

"Jaakov osta nasamo; i neki se čovjek hrvaoše s njime sve do zore".

Jasno je da riječ ויאבק znači "on se hrvao", ali koja joj je etimologija? Rabi Jehošua ben Levi u *Hulin 91a* iznosi dvije različite teorije:

ורב"ל אמר אמר קרא (בראשית לב) בהאבקו עמו כאדם שחובק את חברו

"Rabi Jehošua ben Levi reče: Tora piše (Berešit 32,26) 'dok se hrvao אבקו s njim' - kao što netko zagrlj - *hovek* - חובק svog prijatelja".

אמר ר' יהושע ב"ל מלמד שהעלו אבק מרגלותם עד כסא הכבוד

"Rabi Jehošua ben Levi reče: ovo nas uči da se prah - *avak* - אבק s njihovih nogu podigao do Nebeskog Prijestolja."

Svako od ovih tumačenja bilo je iskazano u gledištima *Rišonim*. Raši navodi Menahema koji kaže da je glagol אבק značio "on je bio prekriven prašinom", jer su oni podizali prašinu dok su se kretali. Ovo se slaže s drugim mišljenjem Rabi Jehošue ben Levija, i to je gledište Ibn Ezre i Radaka.

Raši iznosi drugo mišljenje, i kaže da je riječ אבק aramejskog porijekla, i da znači "on se zalijepio, zakačio." On iznosi nekoliko talmudskih navoda u kojima אבק znači "zakačen", i potom kaže da je to način na koji se dva čovjeka bore, jer jedan čovjek baci drugoga dolje i onda ga čvrsto stegne - - אובקו i prigrli ga - - חובקו u svojoj naručaj."

Povezivanjem korijena אבק i חבק čini se da Raši ovdje slijedi prvo mišljenje Rabi Jehošue ben Levija.

Ramban nastavlja u istom smjeru, te ističe da *alef* i *het* često mijenjaju jedan drugoga, pa donosi niz primjera. I da se vratimo na temu ovog teksta, Ramban piše da je riječ *avuka* značila "svežanj grana vezanih zajedno". I tu vidimo sličnost između *ptil* / *ptila* i *avuka* - moguće je da oboje vuče korijen od ideje međusobno vezanih ili isprepletenih struna ili granja.

Zbog čega Avinery sve to spominje? Zato što je primijetio da kada ljudi govore o zavrtnju nečije ruke, oni kažu הוא מסובב את היד. No on ističe da korijen סובב znači "okružiti" - a ne "zavrnuti". Stoga on preporučuje upotrebu glagola אובק *ovek* - i na to ga je nadahnuo nitko drugi do Raši, koji je tema njegova najvažnijeg djela. Jer izgleda da je Raši skovao *kal* oblik glagola אבק u svom komentaru koji smo gore čitali. (*U Heichal Rashi*, Avinery donosi popis hebrejskih riječi koje Raši skovao.)

Tako, iako bi ovo mogao biti zgo-

nastavak na stranici 14

(nastavak s 13. strane) **David Curwin: Balashon, detektiv za hebrejski jezik: Avuka, ptii i jedan miš**

dan tekst za Hanuku, kada bih završio s razmatranjem o fitiljima i bakljama, ne mogu da ne spomenem zanimljivu bilješku o riječi *avak* koja znači "prah". Klein iznosi sljedeću etimologiju:

Zajedno s aramejsko-sirijskim אבקא (=prašina), vjerojatno izvedenim iz [glagola] אבק povezanim s arapskim *abaqa* (= on je pobjegao) i doslovno znači 'ono što bježi.' ... grčki *abax*, genitiv *abakos* (= četvrta ploča posuta prahom za crtanje geometrijskih dijagrama; ploča za računanje) je hebrejski naziv za zajam.

Stoga vrlo lako može biti da *abakus* dolazi iz hebrejskog. (Postoji Philologosov članak o teoriji kako su hebrejske riječi ušle u grčki.)

Možda ipak sve ovo možemo na kraju povezati s Hanukom. Dva koncepta koja izgledaju vrlo grčki, - hrvanje i abakus - oba imaju čvrstu hebrejsku pozadinu. Tek toliko da pokažu da odnosi između Židova i Grka nisu oduvijek bili tako crno-bijeli, svjetlo i tama...

ahbar

Prije nego vremena je Treppenwitz, jedan od mojih redovitih čita-

telja i sugrađanin u Efratu, napisao vrlo zabavan tekst o tome kako je njegova supruga Zahava mislila da riječ *akbar* u arapskoj frazi "Allahu Akbar" ("B-g je velik") znači "miš" (kao hebrejski *ahbar* (עכבר)). Arapski zaposlenik u supermarketu ispravio ju je i rekao:

"Ne... 'Ahbar' [kod njega je 'h zvučalo kao da mu struže duboko u grlu] znači miš. *Akbar* [kod kojega je 'k' zvučalo kao da udara o svod njegove usne šupljine], je bilo... nešto sasvim drugo."

Uživao sam u njegovoj priči, ali nisam previše razmišljao o njoj lingvističkoj strani, sve do prošlog petka. U našoj mjesnoj knjižnici, pronašao sam vrlo važnu natuknicu u Encyclopedia Mikrait (Biblijskoj enciklopediji) pod nazivom *Milim Zarot* (Strane riječi u Bibliji) koju je napisao značajni izraelski lingvist Chaim Rabin. Članak spominje destak riječi koje su možda ušle u Bibliju iz susjednih jezika, i kao što možda očekujete, to je kod mene urodilo mnoštvom ideja za buduće tekstove.

Mada su mi poznate riječi akademskog, egipatskog, pa čak i grčkog porijekla, nisam znao da postoje biblijske riječi koje su izvedene iz arapskog (zapravo protoarapskog ili drevnog sjevernoarabijskog). Jedna od hebrejskih riječi za koje Rabin sugerira da dolaze iz arapskog upravo je עכבר *ahbar*, miš! On piše da je to vjerojatno značilo "veličanstven / velik", na eufemistički način. Onda bi to bilo vrlo čvrsto povezano s arapskim *akbar*, što se na hebrejski piše אכבר, od korijena - כבר "velik". On piše da je u nekim arap-

skim dijalektima u regiji uobičajena zamjena *alefa* i *ajina*.

Iz korijena כבר dobijamo niz drugih riječi, uključujući i pridjev *kabir* כביר - "velik", a možda i grčke bogove - kabire.

I druga se dva homonima od כבר također mogu povezati. Glagol כבר znači "prosjijati", a *kvara* כברה je sito. Klein sugerira vezu:

Prema nekim znanstvenicima כבר ("biti velik") je istovjetan s כבר (prosjijati), a razvoj značenja ove osnove dolazi od "namotati, zavrnuti, ojačati". Oni uspoređuju osnove גדל ("biti velik") i גדל ("zavrnuti, plesti") koje izgleda da su prošle isti razvoj značenja.

Slijedeća riječ s istim slovima je *kvar* כביר - "već". U Bibliji se pojavljuje samo u Koheletu, pa u Gordisovoj knjizi o Koheletu on piše sljedeće:

Česta je u hebrejskom jeziku Mišne, no rijetka je u targumskom aramejskom. Pojavljuje se također i u sirijskom, gdje obično znači "možda", iako se pojavljuje i kao "već" u Mat. 11,21; Heb 10,2 te u mandajskom כבאר. Njezin je korijen uobičajen u svim semitskim jezicima u značenju "biti velik", stoga je = כבר dosl. "duljina vremena:, dok כברה je "duljina zemlje" (*Postanak* 35,16, 48,7, II Kr. 5,19)

Što se tiče *kivra* כברה, Ben-Yehuda doista navodi pristup koji je vezan za *kabir*, no ipak se u prvom redu slaže s većinom drugih znanstvenika koje sam ja pročitao, a koji tvrde da *kaf* u *kivra* nije korjenski, pa korijen te riječi treba promatrati kao ברה ili ברת. ■

Haftara za Vajišlah

(Ovadja 1,1 - 1,21)

Ovotjedna haftara govori o kazni za Edom, potomke Esava, čiji se sukob s Jaakovom navodi u ovotjednom čitanju Tore.

Prorok Ovadja, i sam Edomac koji se preobratio na židovstvo, opisuje kaznu predodređenu za narod Edoma. Edomci nisu došli u pomoć Judeji kada su je Babilonci razarali, već su se čak i pridružili pokolju.

Mnogo godina kasnije Edomci (Rimsko Carstvo) su sami uništili Drugi Hram i nemilosrdno ubili i porobili svoje židovske rođake. Iako je Rimsko Carstvo bilo jedno od najmoćnijih koja su ikada postojala na zemlji, prorok je unaprijed upozorio: "Ako se uzdigneš visoko kao orao i ako saviješ svoje gnijezdo među zvijezdama, od tamo ću te srušiti, govori G-spod ... I kuća Jaakovljeva bit će oganj i dom Josefov

plamen, a dom će Esavov postati plijeva, i oni će ga zapaliti i uništi ga, i dom Esavov neće preživjeti, jer G-spod je rekao."

Nakon što opisuje podjelu Esavovih zemalja među Judejskim povratnicima iz sužanjstva, haftara završava dobro poznatim riječima: "I izbavitelji će podići goru Cion da sudi planini Esavovoj, i G-spod će imati kraljevstvo." ■

"Edomci nisu došli u pomoć Judeji kada su je Babilonci razarali, već su se, naprotiv, čak i pridružili pokolju."

Halahlčka satnica (za grad Zagreb)

Datum	Alot Hašahar	Najranije Talit	Nec Hahama	Najkasnije Š'ma	Zman Tefila	Hacot	Minha Gedola	Minha Ketana	Plag Haminha	Šekia	Cet Hahavim
utorak 1. 12. 2015.	5:41	6:16	7:16	9:30	10:15	11:45	12:07	14:21	15:17	16:13	16:55

Iz medija

O židovskom piscu

Židovski pisac – tko je to?

Bosnjacko.com,
22.11.2015., Filip David

Sumnja u identitet

Rasprava o židovskom identitetu umnožava se i račva u niz važnih, bitnih rasprava o identitetu i kulturi uopće, o jeziku, o odnosu pojedinca i zajednice, o povijesti i tradiciji židovske dijaspore, o socijalnoj psihopatologiji, nacionalnim frustracijama, političkim, rasnim, religioznim i filozofskim fenomenima svijeta u kojem živimo

Asimilacija, haskala i cionizam

Dio židovske populacije, a to uglavnom vrijedi za zapadno židovstvo, za sloj imućnijih Židova, težio je potpunoj asimilaciji. U tome nisu oni imali mnogo uspjeha, ne zbog nedostatka želje i dobre volje, nego zato što im to nikada nije bilo u potpunosti dopušteno. Njihovo ih je podrijetlo pratilo kao zla kob. Pokršteni, promijenjenih imena, nisu prihvaćani ni u drugom i trećem naraštaju.

Istočni Židovi živjeli su u potpuno drukčijim okolnostima, u uvjetima velika siromaštva, otvorene netolerancije i čestih pogroma. Nacionalna država za njih je bila država ugnjetavanja, despotska i nepravedna, a njihova nada samo utopijska, okrenuta mesijanstvu, o čemu svjedoče masovni pokreti od karizmatičnoga Sabataja Cvija

u 16. stoljeću pa do mistično opojna hasidizma u 18. i 19. stoljeću, zaključno s prosvjetiteljskom haskalom. Hasidi su jednu doktrinu, kabalističku, židovsku mističnu doktrinu, u cjelini okrenuli pojedincu i njegovu susretu s Bogom, spajajući naizgled nespojiv individualni religijski mistični zanos s kolektivističkim mesijanskim populizmom. Haskala je bila nešto posve suprotno: raskid s tradicijom, s religijom, pobuna protiv vjerskoga židovstva. Sudjelujući masovno u revolucionarnim pokretima kraja devetnaestog i početka dvadesetog stoljeća i prosvjetitelji su samo obnavljali židovstvo na moderan način, zahtijevajući emancipaciju i građanska prava za židovske mase, da bi, nakon svega, iz jezgre haskale izrastao cionizam i zahtjev za postojanjem židovske države u Palestini.

Najšire prihvaćena definicija židovskoga identiteta zasniva se na činjenici, kako piše u Encyclopaedia Judaica, da je taj identitet "određen dvjema silama: konsenzusom mišljenja ili osjećanja u postojećoj židovskoj zajednici u svakoj epohi, i vanjskim silama, često antižidovskim, pritiskom koji nastavlja definirati ili tretirati kao židovske i one koji su u svijesti već prekinuli sve veze sa židovstvom". To što je često određen mišljenjem i viđenjem drugoga, a ne vlastitim uvjerenjem, dovodi do onoga što György Konrád naziva histerijom identiteta, odnosno u asimiliranih Židova stvara oblik društvene psihopatologije, koji se naziva židovska samomržnja ili židovski antisemitizam. Pa su tako pisci izrazito židovskoga duha istovremeno oni koji se

svoga židovstva odriču, koji su žestoki kritičari židovstva. (Karl Marx, Otto Weininger, Karl Kraus).

Identitet i mistična tradicija

Rusiji, zemlji s najvećim brojem židovskoga stanovništva, židovska inteligencija odigrala je veoma važnu ulogu u demontiranju nacionalne države, u revolucionarnim pokretima koji su težili građanskoj državi i raskidanju s državom nacionalnog i vjerskog ugnjetavanja. Židovski problem, dakle, mora se promatrati kroz višestruku optiku – zapadno i istočno židovstvo, europsko i izvaneuropsko, aškenazi i sefardi, tradicionalisti i reformisti.

Židovska književnost u dijaspori pisana je na različitim jezicima: na jidišu i latinu, koji bi se uvjetno mogli nazvati specifično židovskim, iako su nastali iz mješavine različitih jezika, ali pisana je u najvećoj mjeri na jezicima sredina u kojima su Židovi živjeli i danas žive. U opširnoj i veoma dokumentiranoj studiji "Židovska samomržnja" Sander Gilman pokazuje da su jidiš bili odbacili i prezreli jednako oni koji su govorili njemački i hebrejski ili pisali na tim jezicima, jer se tim jezicima priznavalo da posjeduju kulturnu vrijednost, a sve to nije priznavano jidišu, tradicionalnom diskursu Židova istočne, jugoistočne i srednje Europe. Gilman promatra položaj židovskoga pisca kao neku vrstu stalna protesta protiv autsajderske pozicije koja mu se neprekidno nameće: "Židovski je pisac onaj pisac koji, obilježen kao Židov, odgovara na taj čin obilježavanja literaturom, medijem koji ima najveće znače-

nje za Židova i pisca." Utjecaj književnosti pisane na jidišu na srednjoeuropsku književnost i na suvremenu američku važan je i neprocjenjiv. Ali u kojoj nam to mjeri pomaže da shvatimo i definiramo narav židovskoga kulturnog identiteta?

Misao Srednje Europe

Umjetnost, duhovnost, misao Srednje Europe? Geografski gledano, taj prostor djeluje fantomski, sablasno. Nema preciznih granica, nema jedinstvene misli. To imaginarno, ali ipak postojeće biće Srednje Europe nastalo je iz sukobljavanja mašte i razuma, misticizma i nove prosvijećenosti, emocija i racionalnoga duha. Hasidizam i haskala duboko su upleteni u djela različita po smislu i značenju, od Franza Kafke do Sigmunda Freuda, u čijim se ostvarenjima prepoznaju tragovi rane i moderne kabale. Može se, posve opravdano, s mnogo argumenata, govoriti o utjecaju hebrejske mistične tradicije na Kafkina najvažnija djela, na Chagallove slike, na Einsteinove znanstvene spekulacije pa i na suvremenu, prije svega, hermeneutičku i postmodernu filozofsku i teorijsku misao Jacquesa Deridra i Jeana Baudrillarda.

Srednja Europa devetnaestog i početka dvadesetog stoljeća, to su Lemberg, Beč, Prag, Berlin, Varšava, u kojima su pisci, slikari, kazališni redatelji, znanstvenici poput Einsteina, Musila, Šulca, Brocha, Reinhardta, Mahlera, Werfela, Chagalla, Canettija, Adlera, Döblina, spominjemo samo neka od brojnih imena, postavljali osnove suvremenoj književnosti, modernom kazalištu, novoj glazbi, novom slikarstvu, zna-

(nastavak sa 16. stranice) **Filip David: Židovski pisac – tko je to?**

nosti budućnosti.

Kritičari srednjoeuropske duhovnosti kažu: "Ako je Kafka bio dijete Srednje Europe, bio je to i Adolf Hitler." Takva tvrdnja pak pokazuje duboko neshvaćanje biti srednjoeuropske kulture. Hitler se trudio svim silama koje je imao na raspolaganju da duhovno područje Srednje Europe zбрише sa svih stvarnih i imaginarnih mapa. Jer multietnička raznovrsnost i židovski duh Weimara kvarili su staru njemačku kulturu, unosili u nju kozmopolitisku tolerantnost, destruktivnu snagu novih ideja. Za Hitlera, za naciste, to je bilo obično židovsko smeće. Srednja Europa, to je bilo nešto čemu se Treći Reich suprotstavljao ognjem i mačem.

Samomržnja i židovski antisemitizam

Hans Mayer uočava da se autsajderstvo židovskoga naroda izražava i kao pomutnja osjećaja u pojedincu, što često vodi samomržnji, tegobnom prilagođavanju ili mirenju s posebnosću. Dvije krajnosti te pomutnje osjećaja u pojedincu s jedne su strane samomržnja, a s druge židovski antisemitizam. Primjera takva ponašanja ima mnogo. Karl Marx, sin rabina preobraćenika, u studiji O židovskom pitanju zalaže se za svijet bez Židova kako bi se ostvarila ekonomska utopija, identificirajući bogate pojedince i financijske moćnike s ukupnim Židovstvom, pa i onima zatvorenim u getima, na najnižem stupnju bijede i siromaštva, što je velika nepravda.

Otto Weininger, mladi dvadesettrogodišnji samoubojica, tipičan primjer samomržnje, veli: "Ne mrzi se nešto s čime

se nema sličnosti."

Na slučaju Josefa Haima Brenera, berlinskog izbjeglice iz Rusije, pisca s početka dvadesetoga stoljeća, može se sagledati, barem djelomično, psihološka složenost i apsurdnost takva ponašanja. Brenner je iz protesta počeo pisati na hebrejskom, koji je u njegovo vrijeme bio zaboravljen jezik kao starogrčki ili latinski. Izabrao je taj jezik, jezik dalekih predaka, jer su iz njega, kako tumači Amos Oz, progovorili najdublje očajanje i slutnja katastrofe. "Kopanje po vlastitoj duši, s mržnjom prema sebi, pomiješanom sa samozaljenjem, gnjevom, ironijom i stanovitim osjećanjem nestvarnosti ljudi, mjesta, vremena i jezika." Mrzio je sunarodnjake zbog njihove nemoći, bijede, a osobito je mrzio jednoga Židova – sama sebe. Pisao je na svetom jeziku drevnih knjiga, sa saznanjem da to može malotko pročitati, pogotovo nitko od većinskoga stanovništva. Vraćanje jeziku koji nije postojao kao jezik čitalaca bio je zapravo krik očajnika: Sve je uzaludno, pa i pisati!

Čiji su pisci Židovi

Postavlja se ključno pitanje: jesu li židovski pisci sastavni, integralni dio matičnih književnosti, ili nekakav appendix, dio nekakva drugog i drukčijega književnog korpusa. A u vezi s tim odmah se postavlja i drugo važno pitanje: po čemu se određuje da li je netko židovski pisac? Utjecaji Srednje Europe dopirali su do južnoslavenskih krajeva posredno. Ali veze su postojale. Danilo Kiš, jedan od najutjecajnijih, najvažnijih pisaca južnoslavenskih književnosti, pripadao je po mnogočemu srednjoeuropskom

književnom krugu. Rođen u Subotici, najranije djetinjstvo proveo je u Mađarskoj, učio i živio na Cetinju i u Beogradu. Pisao je na srpskom, tematika njegovih romana i pripovjedačka u stanovitoj mjeri bavi se temama koje se mogu nazvati židovskim, ali ne u potpunosti, majka mu je Crnogorka, a da bi spasio obitelj dolazećih stradanja njegov otac, Židov, porodično prezime Cohn promijenio je u mađarsko Kiš, ne sluteći da će i sam završiti u Auschwitzu. U Varijacijama na srednjoeuropske teme Kiš bilježi kako "srednjoeuropski židovski intelektualac, osim frustracije klasičnog antisemitizma na kojem je izrastao, doživio je dvije teške traume: fašizam i komunizam". I sama svijest o pripadnosti srednjoeuropskoj kulturi, piše Kiš, u krajnoj je liniji disidenstvo, jer uglavnom je riječ o piscima židovskoga podrijetla koji su osuđeni na izgnanstvo, marginalizam, neintegritetnost u društvo. Kiš citira Sartrea: "Židov je čovjek kojega drugi ljude drže za Židova... Njegov je život samo dugi bijeg od drugih i od sebe sama."

Kiš nije volio sintagmu židovski pisac. Za sebe je govorio da nije ni židovski, ni srpski, ni crnogorski, da pripada bratstvu pisaca. Svako ograničavanje i omeđavanje tumačio je kao diskriminaciju.

David Albahari tvrdi da je židovski pisac "onaj autor židovskoga podrijetla koji se u svojim djelima, u većoj ili manjoj mjeri, bavi temama koje su povezane sa židovskom tradicijom, povijesti, religijom ili kulturom uopće". U predgovoru antologiji svjetske židovske pripovijetke Albahari zapisuje: "Zapravo, židovsku bi književ-

nost možda trebalo definirati kao etničku književnost sastavljenu od niza manjih etničkih književnosti, zasnovanih na istoj tradiciji, ali međusobno različiti u onoj mjeri u kojoj se međusobno razlikuju židovske zajednice širom svijeta".

A Efraim Zihher to objašnjava ovako: "Židovstvo, kao nešto različito od judaizma, nije toliko pitanje biografije, koliko piščeve potrage za spisateljskim identitetom i jezikom kao moralnim i kulturnim šiframa."

Očigledno, problem židovskog identiteta uopće, a posebno u kulturi i književnosti, postoji u svim sredinama gdje na različitim jezicima pišu i objavljuju židovski pisci. Otvaranje problema identiteta otvara niz drugih problema vezanih uz židovsku književnost, ali i za književnost uopće: jezičnih stereotipa i političkih i rasnih predrasuda, samomržnje, tolerancije i netolerancije, prožimanja kultura i tradicija. Na ta pitanja dobivaju se različiti odgovori, a pravog, utemeljena, jedinstvena i posve zadovoljavajućeg odgovora nema. Upravo zato što je problem židovskog identiteta u književnosti i umjetnosti, ali i na ukupnom društvenom planu, u jednakoj mjeri kulturološko, političko i psihološko pitanje. Tako se rasprava o židovskom identitetu umnožava i račva u niz važnih, bitnih rasprava o identitetu i kulturi uopće, o jeziku, o odnosu pojedinca i zajednice, o povijesti i tradiciji židovske dijaspore, o socijalnoj psihopatologiji, nacionalnim frustracijama, političkim, rasnim, religioznim i filozofskim fenomenima svijeta u kojem živimo, o tome kako nas drugi vide, ali i kako mi sami sebe vidimo. ■

Iz medija

INTERJU GÉZA RÖHRIG

GLAVNI GLUMAC FILMA KOJI JE OSVOJIO CANNES 'Nažalost, genocid nije zatvorena stranica i tužna prošla epizoda'

Jutarnji list, 19.11.2015.

Gost Zagreb Film Festivala govori o ulozu u hvaljenoj Nemesovoj drami čija je radnja smještena u logoru te o svom zanimljivom životnom putu

U utorak je na ZFF-u prikazan film "Saulov sin", drama situirana u koncentracijski logor, mađarskog redatelja Lászla Nemesa, film koji je u svibnju ove godine izazvao ushit na canneskom festivalu i ponio veliku nagradu žirija. Tom prikom, ZFF je pohodio i glavni glumac filma Géza Röhrig. Röhrig u filmu glumi uznika Auschwitzta, čovjeka koji pokušava dolično pokopati vlastito dijete. Géza Röhrig oduševio je svijet filma ulogom u "Saulovom sinu", pri čemu je najneobičnije to što on uopće nije glumac. Prije Nemesovog filma nikad nije glumio, a iza njega je zanimljiv i svestran životopis. U Mađarskoj 80-ih bio je

rock pjevač, potom pjesnik, učio je za rabina, hasidski je vjernik koji štuje šabat. S Röhrigom smo u Zagrebu razgovarali o "Saulovom sinu" i njegovoj karijeri.

U "Saulovom sinu" u kadru ste praktički sto minuta filma, najčešće u krupnom planu. Bilo je rizično takvu ulogu dati debitantu. Kako se dogodilo da vas je László Nemes uzeo za glavnog glumca?

- László je bio svjestan da je ovo film u kojem ne pomaže glumačka rutina. Ovdje vam nije trebao glumac koji će glumiti "nekoga". Glumačka tehnika i školovanje za ovakav su film od male pomoći, za ovakvu ulogu ili jesi ili nisi. László je vjerovao u mene, ali najveći problem je bio uvjeriti producente. Stoga smo dugo probali s video kamerom da bi režiser pomoću probnih snimaka uvjerio producente da to mogu izvesti. U međuvremenu smo se mjesecima pripremali, a režiser je mene i snimatelja čak poslao zajedno u plesnu školu, da bismo se navikli koordinirati kretanje.

Film je stilski netipičan, s dugim kadrovima koji su kadrirani usko, vidite jako malo, ali je zvuk važan. Kako ste snimali?

- Nismo snimali u studiju, nego na lokacijama u predgrađu Budimpešte, snimali smo u kontinuitetu i prekidalimo samo subotom, jer ja poštujem šabat. Film ima samo 80 dugih kadrova, pa smo snimali po 2-3 kadra dnevno, ne više. A onda je redatelj još pet mjeseci

radio zvuk, sve te šumove, strojeve, graju - i po meni je zvuk 50 posto ovog filma.

Negdje sam pročitao da ste rekli kako ste se za Saula pripremali cijeli život?

- Imao sam 12 godina kad mi je tijekom partije šaha očuh ispričao usud svoje obitelji stradale u logorima. Kako sam studirao poljski, kao student sam otišao na semestar u Krakow. Otišao sam posjetiti Auschwitz koji je samo pola sata od Krakowa. Toliko me to mjesto obuzelo, da sam u u Oświęcimzu - kako ga Poljaci zovu - unajmio sobu i idućih pet mjeseci odlazio tamo svaki dan. U to vrijeme napisao sam svoju prvu zbirku poezije "Knjiga spaljivanja". U to vrijeme, počeo sam razmišljati o religiji. Zaokupljalo me kako su ljudi nakon Auschwitzta mogli i dalje biti vjernici, ali i to kako su Židovi mogli NE postati religiozni. Otišao sam u Izrael, pa u Brooklyn, gdje i danas živim. Tamo sam učio za rabina, ali sam odustao jer nisam trpio hijerarhiju. Međutim, ostao sam vjernik, prakticiram košer i šabat.

Ne čini li vam se da "Saulov sin" pomalo provocira vjernika? Glavni lik odabire

vjerski ritual, umjesto da pomogne pobunu i spašava žive?

- Ja to vidim obrnuto. Pobunjenici žele spasiti kožu, oni djeluju za svoju korist. Saulova je pobuna na duhovnoj razini. On ne djeluje za sebe, nego za druge, a to je ono što bi trebali činiti religiozni ljudi. Saulovo djelovanje nije praktično, ali on je Božji svjedok i jedini u filmu je sretan.

U Cannesu ste se jako razljutili na novinara koji je rekao kako su pripadnici Sonderkomanda bili napola žrtve, napola krvnici?

- To nije bilo osobno, s tim sam novinarom osobno dobar. Ali sam htio razjasniti još jednom: najdemonskiji zločin koji su nacisti napravili je što su uključili i dio Židova u proces ubijanja, uzimajući im čak i dušu, odnosno ono što im je zadnje preostalo: osjećanje nevinosti. Mi iz perspektive i komoditeta 2015. nismo u poziciji da im sudimo. Inače, prije nekoliko dana susreo sam posljednjeg živog pripadnika Sonderkomanda. Ima 93 godine, živi u Los Angelesu, to je pametan, osjetljiv čovjek koji je cijeli život posvetio tome da predavanjima upozna ljude s

'Saulov sin' laureat ZFF-a, nagrađena i kći ministrice Pusić

Film "Saulov sin" mađarskog redatelja Lászla Nemesa pobjednik je 13. Zagreb Film Festivala u dugometražnoj igračnoj konkurenciji. Film mađarskog redatelja koji je u Zagreb stigao kao drugo-nagrađeni film Cannesu dobio je od međunarodnog žirija nagradu Zlatna kolica u konkurenciji prvih i drugih filmova.

Žiri dugometražnog programa dodijelio je dva posebna priznanja: australskom filmu "Tanna" Bentleyja Deana i Martina Butlera, te sudsko-ratnoj drami "Rat" Danca Tobiasa Lindholma.

Nagradu Zlatna kolica u kratkometražnoj konkurenciji

dobila je francuska redateljica Nura El Hourch za film "Nekoliko sekundi". Specijalno priznanje u toj konkurenciji dobio je nizozemski film "Nemir" Ene Sendjarević.

U konkurenciji domaćeg kratkometražnog filma "Kocice" međunarodni je žiri glavnog nagradu dodijelio filmu "Zvijerka" redateljica Dalne D. Pusić. Riječ je o filmu koji prati starije i njezine također ostarjele gluhke kečeri u stanu u koji je kroz prozor uletio šišmiš.

Dva specijalna priznanja dobili su filmovi "Nasdva" Andrije Mardešića, te "Piknik" Jure Pavlovića.

● Jurica Pavličić

Iz medija

...NASTAVAK

GLAVNI GLUMAC FILMA KOJI JE OSVOJIO.....

onim što je iskusio. Mislim da je izuzetno važno da mladi vide ovaj film i da shvate da povijest nije dosadna, završena. Nakon fašizma i staljinizma mi danas imamo novo zlo - radikalni islamizam. I danas ljudima sijeku glave samo zato što su kršćani ili Kopti. Genocid nije zatvorena stranica, on nije

tužna prošla epizoda. Presedan je postao obrazac.

Ne mogu izbjeći "neizbježno" mađarsko pitanje. Kako kao Mađar gledate na Jobbik, na rast antisemitizma, na bodljikavu žicu na granici?

- Žicu ne bih povezivao s Job-

bikom, koji je ipak u Mađarskoj opozicija. Ali, jako je bitno ponoviti kako je holokaust mađarska tema...

Kao i hrvatska...

- Upravo sam to htio i ja reći: kao i hrvatska. Trećina ubijenih u Auschwitzu bili su mađarski Židovi. Dvije trećina mađarskih

Židova je ubijeno, a efikasno su deportirani u svega nekoliko tjedana. To ne bi bilo moguće bez predanog sudjelovanja mađarskih činovnika, policije, vlade. To je sramotna mrlja Mađarske. Zato je tužno što je u mađarskom društvu antisemitizam još tako živ i jak.... ■

VARAŽDINSKA ŽUPANIJA

Konzulica Izraela posjetila Gospodarsku školu Varaždin

Školski portal, 23.11.2015.

Učenici 3.B razreda ekonomske gimnazije organizirali su svečanost obilježavanja Dana Države Izrael u Gospodarskoj školi Varaždin.

Njihov trud u promociji Izraela, prepoznalo je i Veleposlanstvo Države Izrael u Hrvatskoj, pa je to bila prilika da zamjenica šefa Misije i konzulica Države Izrael u Hrvatskoj Irit Shne-

or posjeti Varaždin i varaždinsku Gospodarsku školu.

Povijesne, religijske i geografske detalje Izraela, profesorica Štefica Pokorny učila je s učenicima trećeg razreda proteklih mjesec dana, a u tom su vremenu intenzivnije proučavali književnost i znamenite ljude Izraela. Svoje su radove prikazali na panoima škole, koje je konzulica Shneor razgledala u pratnji zamjenika župana

Alena Kišića ravnateljice škole Katice Kalogjere Novak i učenika škole.

Učenici Gospodarske škole Varaždin su za svečanost uvježbali i pjesme na židovskom jeziku jidiš, te konzulici Shneor dočarali bogatstvo i kulturnu baštinu varaždinskog kraja.

Gđa. Irit Shneor je na zadovoljstvo prisutnih u multimedijalnoj prezentaciji predstavila postignuća, mogućnosti, teh-

nologiju i jaku izraelsku ekonomiju.

Osim svečanosti obilježavanja Dana Države Izrael, Gospodarska škola Varaždin ostvarila je suradnju s Veleposlanstvom Države Izrael u Hrvatskoj i na projektu Šafran – znanjem protiv mržnje, čiji je cilj mlade ljude upoznati s temom Holokausta i podići svijest o opasnostima diskriminacije, predrasuda i nesnošljivosti. ■

TV ZVIJEZDA

Izrael UN: Usvojena rezolucija kojom se traži da Izrael prestane s okupacijom palestinskih teritorija

Oslobođenje, 23.11.2015.

Treća komisija za ljudska prava pri Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija (UN) usvojila je rezoluciju kojom se traži da Izrael prestane s okupacijom palestinskih teritorija, javlja Anadolija.

Za rezoluciju pod nazivom "Pravo palestinskog naroda za samoopredjeljenje", koja nije obavezujuća, glasalo je 170 država dok je šest bilo protiv, a četiri suzdržane.

Protiv rezolucije su glasali Izrael, Sjedinjene Američke Države (SAD), Kanada, Maršalska Ostrva, Mikronezija i Palau.

Rezolucijom se traži da "Izrael prestane s okupacijom koja je počela 1967. godine kao i pravedan, trajan i sveobuhvatan mirovni sporazum između palestinske i izraelske strane". U rezoluciji je potvrđeno pravo Palestinaca na državnost.

Inače, UN podržava dvodržavno rješenje prema kojem bi

postojali država Palestina u granica prije 1967. godine kao i država Izrael. ■

Iz medija

ZAUJERA JE STVARNA

BIVŠI MARINAC ZAPREPASTIO SVIJET: STVARAMO VELIKI IZRAEL – Mučili smo, silovali, ubijali po cijelom svijetu! Koga bi mi kažnjavali?

dnevno.hr, 21.11.2015.

Zašto Tony Blair i George Bush ne trunu zbog svojih djela u zatvoru do kraja svojih života?

Ken O'Keefe, bivši američki marinac i aktivist je u nedavnoj emisiji izrekao šokantne stvari. Reći pola istine jednako je loše kao ne reći istinu. Vidimo izraelsku medijsku mašineriju na djelu, a posebno na internetu. Donosimo vam djelomični transkript njegova javljanja uživo:

'Prvo i osnovno, kako je moguće da itko tko ima imalo razuma može smatrati da je SAD, Velika Britanija ili Zapad u poziciji kažnjavati ikoga za bilo kakve ilegalnosti!'. Ako pokušamo sagledati Irak, u njemu je od početka rata poginulo 2.000.000 ljudi. Mi smo napravili invaziju na Irak, uništili je,

stvorili milijune siromašnih, milijune izbjeglica i za to se čak nismo ni ispričali. Vratimo se unazad na Vijetnam na koji smo pobacali 20.000.000 bombi. Uništili smo toliko zemalja koliko nikada nitko nije.

Mučili smo, ubijali i silovali po čitavom planetu.

Otkuda pravo Americi i generalno gledajući Zapadu, da kažnjava bilo koga? Nemojmo zaboraviti činjenicu da je napad u Parizu napad pod "lažnom zastavom" i da iza njega stoji dugi niz napada takve vrste koji su režirani. U svijetu ne postoji međunarodni sud za koji će kazniti nalogodavce i one koji pokreću rat, već vlada zakon džungle u kojem bogati i moćni ljudi odlučuju koja će zemlja 'ići', a koja neće. Irak je savršen primjer. Zašto Tony Blair i George Bush ne trunu zbog toga u zatvoru do kraja svojih

života? Zato što se na njih zakoni ne odnose!

Oni su ratni zločinci i trebali bi biti u zatvoru do kraja života, ako ih se ne pogubi prema njihovim vlastitim pravilima i politici! Moramo kao prvo razumjeti istinu svega ovoga. Kao prvo, ovi igrači i političari su ništa drugo nego lutke koje ne služe ljudima. Ne postoji stvarna demokracija. Oni u stvarnosti služe bogatima i moćnicima koji bi bili bankari koji kontroliraju zalihe novca. Između ostalog, bankari zarađuju ogromne količine novca, bilo da ulažu u dobre ili loše investicije. Ratovi su za njih idealni! I na kraju krajeva, oni kontroliraju političare, zato i vidimo takvu politiku u svijetu.

Obama i Cameron su ništa osim lutaka koje čitaju scenarij, scenarij u kojem piše da je potreban još jedan rat u svi-

jetu. A razlog zbog kojega na treba još jedan rat prema ovim psihopatima koji vode svijet je zato što je sve više i više ljudi u transu, ljudi koji se zaglupljuju televizijom i S-faktorom te Big Brotherom, ne vide prst pred nosom. Većina ljudi na svijetu ne mogu misliti sami za sebe, već kako im kaže masa i većina u koju se žele uklopiti. Takvi su građani stavljeni u poziciju da vjeruju ljudima kojima su dali povjerenje. Oni su obične prostitutke ljudi na vlasti. Snovi psihopata na vlasti su destabiliziranje država, stvaranje bolesnih društava i sve je to na njihovom meniju, i sve je to dio plana stvaranja velikog Izraela. Moram se vratiti na izjavu naše (američke) vlade koja je izjavila da neće naoružavati ljude u ratnim područjima. Amerika izravno naoružava Al-NuStra front koji je zapravo Al-Qaeda (današnji ISIL),' ■

TU ZVIJEZDA

Izrael zabranio domaći najvažniji Islamistički pokret

Index, 17.11.2015.

IZRAELSKA vlada zabranila je u utorak sjeverni ogranak Islamskog pokreta, društvene i političke organizacije koja oštro kritizira vladine politike i podupire palestinske skupine na Zapadnoj obali i u Pojasu Gaze.

Odluka znači da svatko tko pripada pokretu ili nastupa u njegovo ime čini kazneno djelo. Uz to, može se zaplijeniti imovina organizacije, priopćila je vlada.

Na čelu pokreta je propovjednik Raed Salah, izraelski državljanin palestinskog podrijetla koji je ranije osuđen za prikupljanje novca za islamistički pokret Hamas na palestinskim teritorijima.

Sjeverni Islamski pokret, tvrdokorniji od južnog ogranka, oštar je protivnik cionizma i zagovornik veće islamske prisutnosti u Jeruzalemu.

Izraelska vlada optužuje ga za poticanje provokacija u

Jeruzalemu, u vezi sa svetim mjestom i muslimana i židova poznatim kao Brdo hrama na

kojem se nalazi i džamija Al-Aqsa. ■

Iz medija

PUTOVANJA

Izrael: Pronađen rimski mozaik star 1.700 godina

B92, 17.11.2015.

Arheolozi iz Izraela pronašli su ostatke rimskih mozaika starih 1.700 godina. Dodatni slojevi pronađeni su prošle godine, tokom izgradnje turističkog centra u kojem je trebalo da budu izloženi drugi mozaici

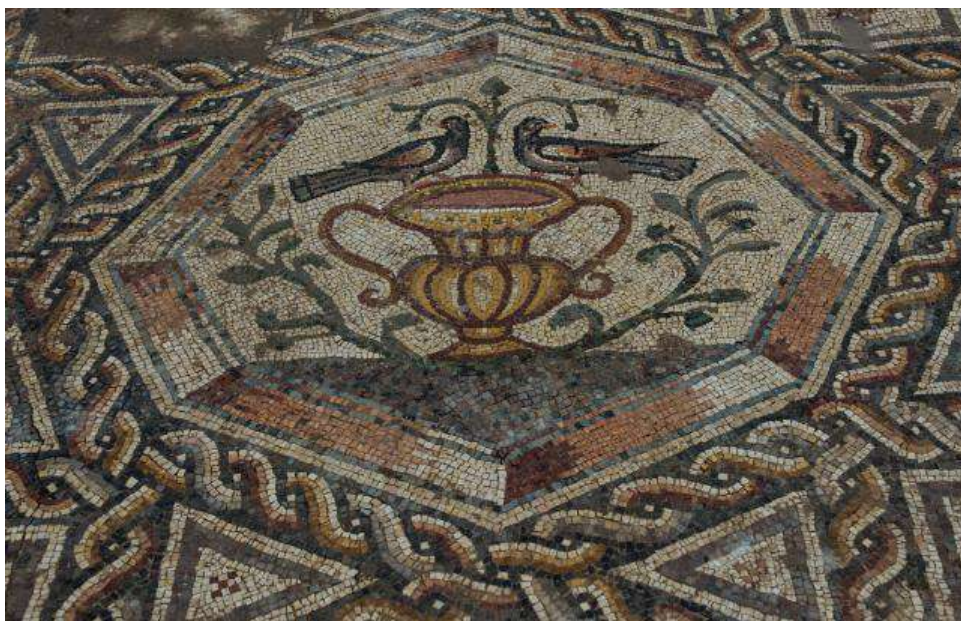
Fragmenti dimenzija 11 x 13 metara predstavljali su popločani deo dvorišta vile iz perioda Rimskog i Vizantijskog carstva.

Na mozaicima su prikazane vaze, ptice, scene lova i ribolova.

Pronađene ostatke mozaika izraelske vlasti nazvale su zadivljujućim i jednim od najlepših u Izraelu. Brojni fragmenti predstavljaju dekoraciju izuzetno detaljnog i luksuznog dizajna, nastalih u periodu dobro razvijene tradicije, dodato je.

Prva grupa mozaika otkrivena je 1990. godine u centralnoj sobi vile, a do sada je bila izložena u Metropolitenu muzeju u Njujorku, Luvru u Parizu, i Armitažu u Sankt Peterburgu.

Lod, mesto u kojem je pronađena vila, uništen je od strane Rimljana u 66. godini, tokom Jevrejskog rata. Osnovao ga je ponovo Hadrijan pod imenom Diospolis. Grad je uzdignut na rang rimske ko-

lonije pod Septimijem Severom 200. godine. Nakon osvajanja hrišćana, konačno je pao pod arapsku vlast 636. godine.

Danas se nalazi u blizini međunarodnog aerodroma Ben Gurion u Tel Avivu. ■

Iz medija

MODNI TRENDOVI

Jelena Iva Nikolić: Zagrebački chic brend na entu!

Journal.hr, 20.11.2015.

Naša kolumnistica Jelena Iva Nikolić donosi priču od nedavno oživljenom hrvatskom brendu Sljeme Autokoffer – njegovim chic ručno rađenim rukavicama i autokovčezima.

Najviše volim kvalitetno oživljene brendove s pričom po kojoj se može snimiti film. Sutra.

I najsretnija sam kad otkrijem da se kod nas ipak njeguje ručna izrada, takozvanicraftsmanship ilitiga popularniji hand made. Što god svi mislili/govorili o tome.

A sada malo o povijesti branda; Samuel Gati je austrougarski, a zapravo mađarski Židov, rođen 1887., a gdje drugdje nego – u Mađarskoj. 1915. u Pečuhu osniva kofersku tvrtku,

ženi se Jelenom Sečan iz Nagykanizse s kojom 1917. dobiva kći Magdalenu. Nakon Prvog Svjetskog rata obitelj se, dakle 1920., seli u Zagreb.

1921. u srcu grada pokreće novu tvrtku – Sljeme! Ista uskoro postaje najvećim proizvođačem kofera u Jugoistočnoj Europi. Tvrtka je zapošljavala stotine radnika koji su proizvodili super kvalitetne, luksuzne proizvode: auto kofere (tada su to bili prtljažnici), kofere, torbe, rukavice i pripadajući asesoar. Proizvodi su se izlagali i izvozili po Europi, a voljeli su ih i nosili članovi kraljevske obitelji. Znači dolaskom u Zagreb započela je i trajala zlatna era Sljemena. Prekinuta je, nažalost 1941. godine dolaskom fašista na vlast u Hrvatskoj. Kompletnu su obitelj Gati, obzirom na podrijetlo,

deportirali u Aushwitz gdje su ubijeni 1944. godine. Fašiste su zamijenili komunisti i nacionalizirali sve privatnike, pa tako i Sljeme koje je, od tada, mirovalo i čekalo bolja vremena. 2012. je ponovo rođeno kao Sljeme Autokoffer što u prijevodu s njemačkog jezika znači prtljažnik, po zagrebački – gepek.

Sljeme Autokoffer je, od povratka na scenu, vrlo brzo stekao prijatelje branda i to mahom u inozemstvu. Neki, od značajnih, zaljubljenika su:

Gilles Vidal, direktor dizajna Peugeotta, jedan od najboljih dizajnera automobila današnjice, zatim Fabio Filippini, direktor dizajna Pininfarine, najpoznatijeg studija za dizajn automobila na svijetu te Mario Andretti, rođen u Motovunu, jedan od najboljih vozača svih vremena i jedini koji je osvojio prvenstvo F1, NASCAR i Indy 500. Vrijeme je da se i kod nas svi zaljube u ovaj prekrasan brend zaokružene priče, vrhunskog dizajna, kvalitete i – sretno budućnosti! ■

TU ZVIJEZDA

Kako je Jonathan Togo zbog glume propustio glazbenu slavu

Sapunice.net, 17.11.2015.

Iako je CSI: Miami najpoznatiji po svom glavnom liku Horatiju Caineu, jedan sporedni lik ima impresivan životni put vrijedan pažnje. Radi se o Jonathanu Togou koji tumači istražitelja Ryana Wolfea.

Rođen je 1977. godine u obitelji zanimljivog podrijetla. Naime, majka mu je talijansko-irskih korijena, dok je otac Židov ukrajinskog podrijetla. Originalno obiteljsko prezime „Tonkavivev“ u prošlosti je skratio jedan od predaka jer je htio upečatljivije ime za svoj

biznis, donosiportal RTL.hr

Togo je pohađao hebrejsku školu, a u srednjoj se bavio hrvanjem. Dok je bio na fakultetu, svirao je saksofon i gitaru u punk rock/ska bendu Skabba The Hut. Bend se raspao, ali su dva nekadašnja člana trenutno u uspješnom rock bendu The Bravery.

Prije uloge u CSI-ju, koja ga je proslavila, pojavljivao se u serijama poput „Sutkinja Amy“ i „Zakon i red“, a imao je i manju ulogu u hvaljenom filmu „Mistična rijeka“. Zanimljivo je što se 2008. Jonathan okušao u pisanju i režiranju web-serije

„My Best Friend is my Penis“ za portal Atom.com. Nakon toga je uslijedila uloga u još jednoj web-seriji zvanj „Casted: The Continuing Chronicles of Derek Riffchyn, Greatest Casting Director in the World. Ever“, gdje igra glavnu ulogu Dereka – temperamentnog i ponekad

nasilnog direktora castinga. Togov najbolji prijatelj iz stvarnog života, Justin Long, igra asistenta Scotta.

Togo je oženio glumicu Dioru Baird 2013. godine s kojom ima sina Otisa. ■